УДК 811.161.2’367.623.4:821.161.2’06.09 Кос

https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4(46)-1070-1080

Клак Оксана Степанівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, http://orcid.org/0000-0001-9306-4123

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАРАМЕТРИЧНИХ ПРИКМЕТНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ Л. КОСТЕНКО)

Анотація. Стаття присвячена проблемі лексико-семантичної структури параметричних прикметників у творах Л. Костенко.

Мета роботи – комплексний аналіз семантики і лексичної сполучуваності прикметників на позначення розміру, особливостей їх функціювання в художніх текстах.

До параметричних відносять прикметники, що позначають розмір, величина якого встановлюється відносно «точки відліку», «еталону». У лексико-семантичну групу такі ад’єктиви об’єднують на основі спільних ознак (розмір і об’єм у просторі, напрям у просторі, величина розміру), вони позначають як часткові обміри (довжину, висоту, ширину, глибину), так і загальні. Досліджувані прикметники об’єднуються в антонімічні пари, що значною мірою впливає як на формування паралелізму значень їх номінативної структури, так і на розвиток вторинних лексико-семантичних варіантів.

У творах Л. Костенко семантика параметричних прикметників представлена первинними значеннями (вказівка на розмір фізичних об’єктів) і вторинними, які хоч і пов’язані з первинними, але значною мірою залежать від контексту.

Встановлено, що параметричні прикметники в поетичних текстах часто актуалізують свою вторинну структуру – переносні значення. Зберігаючи інтегральну сему розміру, ад’єктиви потрапляють у незвичне контекстуальне оточення, набувають різних смислових відтінків, актуалізують оказіональні семи, тому визначення їх семантики вимагає виходу за межі дистрибутивної моделі. Лексико-семантичні варіанти вторинної структури ґрунтуються на метафоричних переносах: просторові характеристики – почуття, переживання людини, просторові характеристики – явища, стан природи, просторові характеристики – часові характеристики, просторові характеристики – інтелектуальні, морально-етичні характеристики людини тощо.

Виявлено, що прикметники на позначення розміру у творах Л. Костенко стають основою для творення складних метафор, входять до складу термінологічних сполучень слів.

Ключові слова: антонім, лексико-семантична група, лексико-семантичний варіант, параметричні прикметники, прикметник, семантична структура слова.

Klak Oksana Stepanivna PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Language Training, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, http://orcid.org/0000-0001-9306-4123

LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF PARAMETRIC ADJECTIVES OF THE UKRAINIAN LANGUAGE (BASED ON THE WORKS OF L. KOSTENKO)

Abstract. The article is devoted to the problem of the lexical-semantic structure of parametric adjectives in the works of L. Kostenko.

The purpose of the work is a comprehensive analysis of the semantics and lexical compatibility of adjectives denoting size, the features of their functioning in literary texts.

Parametric adjectives include adjectives that denote a size, the value of which is set relative to a “reference point”, a “standard”. Such adjectives are combined into a lexical-semantic group based on common features (size and volume in space, direction in space, magnitude of size), they denote both partial measurements (length, height, width, depth) and general ones. The studied adjectives are combined into antonymic pairs, which significantly affects both the formation of parallelism of the meanings of their nominative structure and the secondary lexical-semantic variants development.

In the works of L. Kostenko, the semantics of parametric adjectives is represented by both primary meanings (indicating the size of physical objects) and secondary ones, which, although related to the primary ones, largely depend on the context. It has been established that parametric adjectives in poetic texts often actualize their secondary structure – figurative meanings. While preserving the integral seme of size, adjectives find themselves in an unusual contextual encirclement, acquire different semantic shades, and actualize occasional seme, so defining their semantics requires going beyond the distributive model. Lexico-semantic variants of the secondary structure are based on metaphorical transfers: spatial characteristics – feelings, human experiences, spatial characteristics – phenomena, state of nature, spatial characteristics – temporal characteristics, spatial characteristics – intellectual, moral and ethical characteristics of a person, etc.

It was found that adjectives denoting size in the works of L. Kostenko become the basis for creating complex metaphors and are part of terminological combinations of words.

Keywords: antonym, lexical-semantic group, lexical-semantic variant, parametric adjectives, adjective, semantic structure of the word.

Постановка проблеми. У будь-якій із сучасних мов є масив лексики, який становить її основний, найдавніший пласт і виявляє найтиповіші закономірності творення лексичної системи загалом. Цікавим є дослідження семантики, лексико-семантичної сполучуваності таких одиниць мови, їх ролі у формуванні й відтворенні мовної картини світу. До такої найдавнішої лексики відносять прикметники на позначення розміру. У єдину лексико-семантичну групу їх об'єднують на основі спільного значеннєвого компонента «розмір фізичних об'єктів».

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі прикметники на позначення розміру неодноразово були об'єктами лінгвістичних студій на матеріалі різних мов. Науковці досліджували їх структурно-семантичні особливості (А. Андрусь, А. Висоцький, Г. Гумовська, О. Кардащук, Л. Котнюк, Н. Линник, М. Петришин, Т. Рудик, О. Хавкіна); синонімічні та антонімічні відношення (Н. Береговенко, Н. Векуа, С. Столбецька), словотвірний потенціал (Н. Дзеньдзюра), функційно-семантичне навантаження (М. Жуйкова), роль у формуванні лінгвальної картини світу (Т. Щебликіна) тощо. Проте актуальним видається вивчення особливостей функціювання прикметників на позначення розміру в художніх (поетичних) текстах, опис, конкретизація, розмежування їх значеннєвих реалізацій, які часто виходять за межі відповідної лексико-семантичної групи.

Метою статті є комплексний аналіз семантики і лексичної сполучуваності параметричних прикметників, особливостей їх функціювання у творах Л. Костенко.

Виклад основного матеріалу. Прикметники із семантикою розміру є частковою підсистемою в лексико-семантичній системі української мови, але водночас однією з найхарактерніших. Зважаючи на свою специфіку (позначення розміру конкретних фізичних об'єктів) вони відіграють велику роль у пізнавальній і практичній діяльності людини, тому категоризація поняття простору (розміру) сприяє систематизації уявлень про навколишню дійсність. Ад'єктиви на позначення розміру об'єднують у групу параметричних прикметників. З грецької мови παραιετρέω означає «розмірюю, вимірюю». «Словник іншомовних слів» подає такі значення цього слова: «1) величина, що зберігає стале значення лише за умов певної задачі; 2) величина, що нею характеризують якусь властивість, стан, розмір або форму

пристрою, робочого тіла тощо; 3) переносно – ознака, критерій, що характеризує певне явище, визначає його оцінку» [1, С. 503].

Основною властивістю параметричних прикметників є те, що «якість, яку вони називають, є відносною, не абсолютною. Відносність позначення ґрунтується на нормі, яка встановлюється для певного виду однорідних предметів» [2, С. 4]. Від інших оцінних прикметників параметричні відрізняються тим, що норма не збігається із жодним з антонімічних прикметників (як, наприклад, у протиставленні *хороший–поганий*, де норма збігається з прикметником *хороший*). Оскільки йдеться про кількісну міру ознаки припускають, що вона градується. Градаційну шкалу Е. Сепір визначає як упорядкований ряд відносних «більше» й «менше» [3, С. 447–470]. За цією шкалою ідентифікується значення параметричних прикметників. Віссю для них є серединна частина шкали – прикметники типу *звичайний*, *середній*, *нормальний*, *стандартний*. Попри необмеженість застосування, стандарт не викликає інтересу й емоцій у мовця, тому повідомлення фокусуються на відхиленнях від стереотипів, норми й представлені значеннями флангів градаційної шкали.

Для параметричних прикметників характерні такі диференційні ознаки, як позначення розміру, його величини й напряму (горизонтальний, вертикальний, усі напрями) та відносність вказаної ознаки щодо певного критерію. Відповідно виділяють ад'єктиви за значенням загального розміру, у структурі яких містяться семи «розмір», «у всіх напрямках», «великий/малий» (*великий – малий*), та слова на позначення часткових обмірів, у яких представлені семи «розмір», «великий/маленький» та «висота/ширина/довжина/глибина» (*високий – низький*, *широкий – вузький*, *довгий – короткий*, *глибокий – мілкий*) [4, С. 4].

Лексико-семантична група прикметників на позначення розміру у творах Ліни Костенко представлена такими опозиціями: 1) великий/малий загальний розмір; 2) велика/мала висота; 3) велика/мала ширина; 4) велика/мала довжина; 5) велика/мала глибина.

Мікрогрупа на позначення великого й малого загального розміру

Мікрогрупа прикметників великого й малого загального розміру є найчисленнішою та найхарактернішою з погляду семантики у творах Ліни Костенко. Позначення великого (більшого, ніж норма) та малого (меншого за норму) розміру конкретних фізичних об'єктів здійснюється первинним лексико-семантичним варіантом (ЛСВ) прикметників *великий* та *малий*. Синтагматично та семантично пов'язаними з ним виступають конкретні іменники на позначення: 1) предметів, об'єктів дійсності: *корабель*, *дзбан*, *пензель*; *риба*, *мухоморчик* тощо: *«…Бо* ***корабель великий*** *чи баркас лишився б тут, перевезли б товари»* [5, С. 452]; 2) площинних об'єктів, частин

простору: *земля*, *світ*, *край*, *Скіфія*; *ріка*, *ставочок*, *озерце*: *«От я мандрую, хоч уже й не молод.* ***Земля велика****, радості нема»* [6, С. 103]; 3) частин, органів людського тіла: *очі*: *«Ішов кобзар. Маленький поводир, що був його* ***великими очима****, сказав, що де він з дідом не ходив»* [7, С. 38]; 4) назв одягу, головних уборів: *кашкет* тощо.

Паралелізм значеннєвої структури та схожість лексичної дистрибуції прикметників *великий* та *малий* зберігається під час реалізації похідних ЛСВ: «який має чималу силу прояву, інтенсивність дії» [8] – «незначний за силою, ступенем свого вияву» [8].

Поляризація протилежних за значенням блоків слів підтримується функціюванням у межах однакових контекстів, а саме: іменників на позначення природних явищ (*вогонь*, *туман*, *виднота*, *мжичка*, *хвиля*), почуттів, переживань людини (*подив*, *туга*, *відчай*, *смуток*, *печаль* тощо), дій і процесів (*гвалт*). Абстрактні іменники зумовлюють зрушення значення параметричних прикметників *великий* і *малий* у межах метафоричних перенесень: «параметричні характеристики – почуття, переживання людини»: *«…Палив мене такий* ***великий відчай****, отак би встав та й безвісти забіг!»* [6, С. 66]; «просторові характеристики – явища природи»: *«…то зливи ходили, блискучі, як циркулі, то* ***мжичка мала*** *метушилася видрібцем»* [5, С. 186].

Позначення прикметником *малий* віку здійснюється лексичними засобами – поєднанням з іменниками-назвами дітей. Достатнім контекстом для уникнення двозначності, яка можлива при цьому (імплікуватися може або розмір, або вік), слугують слова *дитя*, *дітки*, *діточки* та антропоніми – *Юрій*, *Гриць*. І навіть за таких умов існує можливість уживання лексем у дифузному значенні.

Однозначність слова забезпечують додаткові граматичні умови: 1) субстантивація прикметника *малий*: *«Якось полтавка чепурушка Вперед пропхалася з* ***малим****»* [6, С. 85]; 2) уживання лексеми в значенні присудка: *«…Ох, не такою я* ***була*** *й* ***малою****, коли летіла зірка над Сулою»* [6, С. 116].

Значно складнішою є вторинна структура параметричного прикметника на позначення великого загального розміру. Так, іменники зі значенням колективу людей чи групи однорідних предметів актуалізують у досліджуваної лексеми значення «значний кількісно, численний» [8]: *«Буває так, що слава на дурняк, а в нього [Вишняка] слава за* ***великі гроші****»* [4, С. 45], *«Стугнить земля. Ідуть* ***великі юрми****»* [5, С. 76].

На основі семи «значний» у структурі лексеми *великий* через асоціативне уявлення виникає переносне значення, яке стосується соціальних відносин, інтелектуальної сфери – «який має важливе значення», – і реалізується в контекстуальному оточенні зі словами *слово*, *гідність*, *діло*,

річ, правда, боротьба: *«Відбілює душа свою **велику правду** у лузі споминів, над річкою Буття»* [7, С. 71].

Контекстуальний ЛСВ «геніальний, загальновідомий, діяльність якого дуже високо оцінена» [8] актуалізується в поєднанні з назвами осіб за професією, характером діяльності (*воїн, поет*) та власними назвами: *«Я ж другом був **великого да Вінчі**... »* [5, С. 496].

На основі значеннєвої структури лексеми *великий* у творах Ліни Костенко виникають оказіональні значення, наприклад, у фрагменті *«Є боротьба за долю України. Все інше – то **велике мискоборство**»* [7, С. 99] прикметник набуває негативного забарвлення, позначаючи велику, але несуттєву, позбавлену високої мети боротьбу.

А в межах антитези *«...була **народ маленький**, а – **великий**»* [7, С. 82] наявне протиставлення прямого значення лексеми *маленький* («нечисленний») та переносного лексеми *великий* («славний, могутній»).

Прикметники на позначення великого/малого загального розміру Л. Костенко вживає у складі стійких та термінологічних сполук (*Великий Ківш, безконечно малі* (*великі*), причому термін з галузі математичної науки набуває переносного значення і характеризує соціальну сферу: *«Життя оперує **безконечно малими**. Ми всі поодинці – **малі**»* [5, С. 157].

Мікрогрупа на позначення великої та малої висоти

Позаконтекстуальний ЛСВ лексеми *високий* позначає статичну ознаку, властиву предметові, – лінійний розмір за висотою – у випадках, коли він входить до складу сполучень, у яких означуваними словами виступають: 1) іменники зі значенням фізичних об'єктів, зокрема тих, для яких вертикальний розмір є основним, а в структурі семеми міститься сема висоти: *вежа, гора*; *статуя* тощо: *«Руан, Руан! Шкода тебе, Руан! Руан, Руан...*

*Така **висока вежа**»* [5, С. 255]; 2) родові та видові назви рослин: *трава, ясен, дуб*: *«[Перший монах:]... А там диви, які **високі трави**!..»* [5, С. 506]; 3) назви людей та частин їхнього тіла: *бранець, норвежець, флорентієць* (йдеться про зріст), *шия* тощо: *«Бредуть приречено – ні скарги – **Високі бранці** край доріг...»* [5, С. 332].

Номінативно-вивідні значення «який знаходиться на далекій або значній віддалі від землі, від якої-небудь поверхні» [8], «який міститься на невеликій, близькій від землі віддалі» [8] зафіксовані в аналізованих творах Ліни Костенко у сполученнях прикметників *високий, низький* із назвами небесного простору, частин доби (*небо*; *ніч, даль*), а також з іменниками на позначення частин житлових приміщень: *«І цвинтар той, де над гробками **високе небо** тишу тче»* [6, С. 118]; *«А я дивлюся на ріки темних вулиць, на голови веселих ліхтарів, одягнені в малі кашкети з жерсті, і на моє **високе***

підвіконня *каштани білі квіти подають...»* [5, С. 136]; *«Лише цеглина до цеглини та дві худенькі бадилини, віконце з* ***виямком низьким****»* [6, С. 126].

ЛСВ «дуже великий, значно більший від звичайного кількістю, інтенсивністю тощо» [8] виявляє подібність до слів групи великого загального розміру, позначаючи абстрактні поняття: *«В країні тупої влади... за той проїзд в недозволене платим* ***високе мито****...»* [5, С. 371].

Подібність прикметника *високий* до прикметника *великий* у поезіях Ліни Костенко виявляється й у тому, що *високий* набуває значення «важливий», однак, на відміну від *великий* у цьому значенні, містить стилістичне забарвлення, оскільки передає ще й емоційно-етичну оцінку, яка ґрунтується на метафоричному переносі «просторові характеристики – характеристики людини і суспільства за морально-етичними ознаками»: *«****Висока думка*** *в'юнитись не вміє»* [5, С. 142].

Зв'язок прикметника *високий* з етичною оцінкою у творах Л. Костенко виявляється й у тому, що семантично він зближується з лексемою *благородний*, наприклад, у словосполученні *висока душа*. Така оцінка в поєднанні з характеристикою суспільного стану наявна в антонімічному прикметнику *низький* у контексті: *«Хто я тепер?* ***Найнижчий із найнижчих****. Одна поразка – і пропало все»* [7, С. 105].

Лексико-семантичний варіант «небуденний, значніший від звичайного, сповнений глибокого змісту» [8] актуалізується абстрактними іменниками *віра*, *сутність*, *уміння* тощо: *«В тобі щемить моя* ***висока віра****, А ти і сам не знаєш, що з тобою»* [5, С. 272].

Мінімальний лексичний контекст виявляється недостатнім для з'ясування актуального значення лексеми *високий* у випадку образного вживання або ж за умов поєднання з конкретним іменником в абстрактному значенні.

При цьому конкретизатор, який усуває неоднозначність, перебуває за межами структурної моделі сполучуваності й охоплює елементи, що передують цій моделі: *«О де мій Корсунь? Де моя Пилява? Де перемог* ***високе знамено****?!»* [7, С. 15].

У формі вищого ступеня порівняння прикметник *високий* Л. Костенко використовує в складі стійких термінологічних словосполучень *вища математика* («назва сукупності математичних дисциплін, що застосовують найскладніші методи дослідження і дають найширші узагальнення» [8]) та *вища форма буття* («найскладніший, найдосконаліший за ступенем розвитку» [8]), які в поетичному контексті набувають метафоричного відтінку й відображають тенденцію до інтелектуалізації поезії: *«Розношена щоденна проста математика. Душа піднімається до* ***вищої****»* [5, С. 156].

Мікрогрупа на позначення великої й малої ширини

Ядро мікрогрупи становить лексема *широкий* та її антонімічний відповідник на позначення малої ширини *вузький*. Основні семи мікрогрупи («розмір», «у ширину») залишаються незмінними під час реалізації первинних ЛСВ – «який має велику ширину» [8] – «який має невелику ширину» [8]. У творах Ліни Костенко лексеми вжиті в прямому значенні в поєднанні з назвами конкретних предметів, об'єктів та іменниками на позначення частин людського тіла, назвами рослин тощо (*фарватер*, *двері*; *лице*, *дерево*): *«Зима за вікном завалиста, і так натопили піч, Шо тихо вночі скрипіли* ***вузькі*** *старовинні* ***двері*** *...»* [5, С. 374]; *«Сказали б греки: схожий на сатира.* ***Лице вузьке****, дрібненьке. Зате ніс – як за сім гривень дядькова сокира»* [7, С. 83].

У прямому значенні, але з відтінком «менший за шириною, тісніший, ніж потрібно, бажано» [8] лексема *вузький* вживається в дистрибуції з іменником – найменуванням одягу. На недостатність вияву основної ознаки вказує такий контекст: *«Коштовна зброя. Коні розцяцьковані.* ***Штани вузькі, незручні для ходи****»* [7, С. 72].

На позначення часткового розміру об'єктів поетеса використовує словотвірні варіанти лексеми *вузький*, утворені за допомогою зменшувально-пестливих суфіксів: *вузенький*, *вузесенький*. Вони характеризують лише денотативну структуру слова, тобто відображають відповідний стан речей у дійсності: *вузенькі вулиці*, *місток*; *вузесенька стежка*, *окопчик*: *«****Місток вузенький*** *над потічком. З якої тут ступить ноги?»* [7, С. 47].

Вторинна структура лексеми *широкий* представлена ЛСВ «який охоплює багатьох, поширюється на багатьох, масовий» [8]. Актуалізатором цього переносного значення виступає іменник *уніфікація*: *«…гіперфункція героїзму набувала характеру* ***ширших*** *епічних* ***уніфікацій****»* [5, С. 530].

Мікрополе на позначення великої й малої довжини

Центральні лексеми мікрогрупи *довгий* та *короткий* містять сему «лінійний розмір – довжина» лише в первинних лексико-семантичних варіантах – «який має велику довжину» [8], «який має малу довжину» [8]. Це значення вони реалізують у поєднанні з конкретними іменниками, які називають: 1) приміщення та елементи інтер'єру (*хата*, *стіл*); 2) частини людського тіла (*ніс*, *нога*); 3) інші фізичні об'єкти, у яких довжина перевищує всі інші параметри (*паля*, *меч*, *стежка*, *титули*): *«А* ***ноги довгі****, ноги, не котурни. Б'ють по литках терни й бур'яни»* [5, С. 176]; *«А я ламаю пера гусячі* ***на довгих титулах*** *царя, свою вогненну муку гасячи в колодязі каламаря»* [7, С. 37]; *«Ішов дід з містечка, через гору, у свій присілок, з трьома буханками хліба ішов у Маковщину.* ***Найкоротша стежка*** *туди – проз цвинтар»* [5, С. 40].

Актуалізаторами контекстуального значення, яке виникло на основі метафоричного перенесення «просторові характеристики – часові характеристики» в поезії Л. Костенко виступають: 1) назви часових відрізків (*день*, *вечір*, *ніч*, *зима*, *мить*, *літа*, *життя*): *«Аж ось де прихилю я свою втому*

За стільки днів, за стільки ***довгих літ!****»* [6, С. 32]; 3) іменники на позначення дій, процесів, явищ, яким властива тривалість у часі (*неволя*, *суд*, *сон*): *«Така мене утома огорнула! Якийсь* ***короткий****, нечутенний* ***сон****...»* [6, С. 121].

У випадках, коли на рівні двокомпонентної структури ідентифікувати значення неможливо, діагностично сильними виступають трикомпонентні конструкції. Конкретизатором значення «який триває недовго; коротко-часний» [8] у контексті метафоричної сполуки *«тріпочуть під вітром* ***короткі обривки_життя****»* [5, С. 36] є абстрактний іменник *життя*. А на актуалізацію темпоральної семи «час» та нейтралізацію просторової «відстань» у реченні *«плоди буритинові вантажили* ***в довгу дорогу****»* [5, С. 353] вказує лексико-граматичний контекст, зокрема відмінкова форма із прийменником *в*.

Характерною особливістю параметричних прикметників *довгий/ короткий* у поезії Ліни Костенко є те, що до групи на позначення розміру вони входять не найчастотнішим значенням, бо найчастотніший ЛСВ у них позначає тривалість у часі (15 разів із 22 слововживань).

Мікрогрупа на позначення великої й малої глибини

Первинний ЛСВ лексеми *глибокий* пов'язаний із позначенням часткового розміру фізичних об'єктів і містить сему «глибина», наприклад: *«Навчи мене, навчи, о Чигирине!* ***Колодязь*** *твій* ***глибокий*** *не змілів...»* [5, С. 390].

Вторинна структура прикметника *глибокий* представлена метафоричними значеннями, які реалізують такі різновиди відношень між лексико-семантичними варіантами: 1) «просторові характеристики – часові характеристики». Актуалізаторами переносного значення «дуже давній, дуже віддалений; стародавній, незапам'ятний» [8] є іменники *давнина*, *пам'ять*, у структурі семем яких міститься сема часу. Це зумовлює зміну диференційної семи характеру протяжності: вказівка на розмір, відстань по вертикалі стає нерелевантною, і ця сема набуває нового відтінку – існування в часі відносно чого-небудь. Наприклад: *«Так що такі й подібні прецеденти восходять ще* ***в глибоку давнину****»* [5, С. 433]; *«Це вже невидимі причали* ***в глибокій пам'яті*** *Дніпра»* [5, с. 45]; 2) «просторові характеристики – почуття людини». Метафоричне перенесення реалізується за участі іменників на позначення почуттів та фізичного стану (*печаль*); 3)

«просторові характеристики – стан природи». Актуалізаторами переносного значення виступають іменники – назви природних станів (*причаєність*) та часових відрізків (*ніч*): *«Ген хуторів* ***причаєність глибока****»* [6, С. 123]; 4) «просторові характеристики – характеристика людини – нежива природа» у значенні фразеологічного сполучення *глибокий погляд* – «дуже виразний, вдумливий погляд» [8]: *«Зорі крізь щілини в клуню дивились* ***поглядом*** *тихим, далеким,* ***глибоким****...»* [5, С. 121].

Антонімічний відповідник зі значенням «який має невелику глибину» нечастотний у текстах Ліни Костенко і вживається у прямому значенні в поєднанні з іменниками на позначення водних об'єктів: *«Дощі наллють під хатою калюжу – стоять хороми* ***при мілкій воді****»* [6, С. 122].

Висновки. Таким чином, параметричні прикметники у творах Л. Костенко, становлять численну групу, до складу якої входять лексеми-антоніми мікрогруп довжини, ширини, висоти, глибини та загального розміру.

Лексико-семантичні варіанти усіх параметричних прикметників мають складну внутрішню структуру. Розрізнення значень зводиться до виявлення відмінностей у їх лексичній сполучуваності з іменниками. Для реалізації ЛСВ, які становлять первинну структуру, позначаючи розмір фізичних об'єктів, дистрибутивною моделлю є поєднання з конкретними іменниками.

Своїми ж вторинними значеннями параметричні прикметники належать до таких сфер, яким просторові ознаки не властиві, зокрема, сфери соціальних стосунків, інтелектуальних характеристик тощо.

Особливість слововживань поетеси пов'язана з тенденцією до метафоризації мови (використання термінологічних сполучень у переносному значенні – *вища математика віку*, *нескінченно малі* тощо) та виникненням оказіональних значень.

Абстрагування навіть конкретної лексики зумовлює труднощі в розмежуванні прямого й переносного значень, з'ясуванні актуалізованого лексико-семантичного варіанта, тому в індикації значень параметричних прикметників у творах Л. Костенко провідну роль відіграє широкий контекст.

Окрім лексем *великий*, *малий*, *високий*, *низький*, *широкий*, *вузький*, *довгий*, *короткий*, *глибокий*, *мілкий*, які є ядерними елементами групи на позначення розміру, у творах поетеси використано значну кількість синонімів (*величезний*, *здоровий*, *безмежний*, *невеликий*, *маленький*, *манесенький*, *манюнький*, *дрібний*, *куций*, *бездонний*, *незглибимий*, *недовгий* тощо), а також граматичних засобів вираження параметричності, які становлять інтерес як об'єкти подальших лінгвістичних досліджень.

Література:

1. Словник іншомовних слів / Уклад. : Л. В. Музичко, Л. М. Шкарапута, С. М. Морозов. Київ : Наукова думка, 2019. 785 с.
2. Линник Т. Г. Параметричні прикметники і їх становлення. Київ : Наукова думка, 1982. 198 с.
3. The Collected Works of Edward Sapir. Vol. 1. Berlin–New York: Mouton de Gruyter. 1990. Pp. 447–470.
4. Соловйова В. О. Семантична еволюція прикметників розміру в англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Чернівці, 2010. 20 с.
5. Костенко Л. Вибране. Київ : Дніпро, 1989. 559 с.
6. Костенко Л., Олесь Олександр, Симоненко В. Поезія. Київ : Наукова думка, 2001. 272 с.
7. Костенко Л. Берестечко. Київ : Український письменник, 1999. 160 с.
8. Словник української мови / Білодід К. та ін. В 11 т. URL : https://sum.in.ua/

References:

1. Muzychko, L. V., Shkaraputa, L. M., Morozov, S. M. (2019). *Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
2. Lynnyk, T. H. (1982). *Parametrychni prykmetnyky i yikh stanovlennia [Parametric adjectives and their formation]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
3. *The Collected Works of Edward Sapir* (1990). Vol. 1. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
4. Soloviova, V. O. (2010). Semantychna evoliutsiia prykmetnykiv rozmiru v anhliiskii movi [Semantic evolution of adjectives of size in English]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Chernivtsi: ChNU [in Ukrainian].
5. Kostenko, L. (1989). *Vybrane [Selected]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
6. Kostenko, L., Oles, Oleksandr, Symonenko, V. (2001). *Poeziia [Poetry]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
7. Kostenko, L. (1999). *Berestechko [Berestechko]*. Kyiv: Ukrainskyi pysmennyk [in Ukrainian].
8. Slovnyk ukrainskoi movy [Ukrainian language dictionary]. *https://sum.in.ua/* Retrieved from https://sum.in.ua/ [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 11.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.04.2026